

ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖZDE MERT

gozde.mert@nisantasi.edu.tr

ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK

1. Uluslararası Ticaretin Tarihsel Gelişimi

- 1.1. Ticaret Dönemi
- 1.2. Sömürgecilik Dönemi
- 1.3. Ayrıcalıklar Dönemi
- 1.4. Uluslararası Dönem

ULUSLARARASI TİCARETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İşletmeciliğin konusunu hangi sektörde (tarım, hizmet veya sanayi) ve hangi ölçekte olursa olsun işletmelerin eylemleri oluşturur. Bunlar alım-satım şeklinde ticari faaliyetler olabileceği gibi, üretip satmak şeklinde “üretim” odaklı da olabilir.

Buna koşut olarak uluslararası işletmeciliğin konusunu da birden çok ülkede gerçekleşen işletmecilik faaliyetleri oluşturur. Uluslararası işletmecilikle ilgili konuların gelişimi, uzun yıllar süren gelişmeler ile gerçekleşip; çeşitli dönemlerden sonra bugünkü duruma gelmiştir.

18. yüzyıldan itibaren bazı ülkelerin uluslararası ticaretteki gelişimi diğer ülkelerden fazla olmuş ve gelişen bu ülkeler zamanla zenginleşmiştir. Bu bölümde uluslararası işletmeciliğin tarihsel süreci açıklanmıştır.

ULUSLARARASI TİCARETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Uluslararası ticaret konusundaki tartışmalar, geçmişten günümüze kadar devam etmektedir. Tartışmaların ana konusu, bir ülkeden diğerine yapılan yatırımların, bu ülkelere sağlayacağı kazanç ve risklerin neler olduğudur.

Uluslararası ticaretin tarihsel sürecinde, Sanayi Devrimine kadar, uluslararası ticaret devletlerin kontrolündedir. Ticaretin hedefleri devletin hedefleriyle aynı olmuştur.

1500'lü yıllarda ticaretin önemi Avrupa'da belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Devletler ticaret ile sömürge devletleri olabiliyorlar ve nüfuzlarını artırma olanağı kazanıyorlardı.

ULUSLARARASI TİCARETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

DÖNEMLER	DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ	İŞLETME VE POLİTİK SİSTEM ARASINDAKİ İLİŞKİLER
Ticaret (1500-1850)	Kişisel Arayışlar	İşletmelerin Mutlak Egemenliği
Sömürgecilik (1850-1914)	Sömürge İmparatorlukları	Sömürgeciliğe Ait Kurallar
Ayrıcalıklar (1914-1945)	Yüksek Gümrük Vergileri Ulusal Sanayi Güçlendirme	Politik Ayrıcalıklar
Uluslararası (1945-1970) (1970-1990'lar)	Pazar Geliştirme Yüksek Rekabet	Çokuluslu İşletmelerin Ortaya Çıkışı, Uluslararasılaşma ve Bunun Getirdiği Sınırlamalar. Hükümetlerin Birbirleriyle İlişkileri ve Özellikle Avrupa ve 3. Dünya Ülkelerinde İşbirliği

1.1. TİCARET DÖNEMİ

Ticaret dönemi, 1500'li yıllardan Avrupa'da Sanayi devriminin ortaya çıkışından, 1850'lere kadar sürmüştür.

Birçok riskler olan bu dönemde sınırlı ticaret gerçekleşmiştir. Bu ticaret dönemi, bireylerin dış ülkelerden satın aldıkları ürünleri, Avrupa'da satmakla büyük kârlar sağladığı bir dönemdir.

Bu dönemde tüccarlar, deniz yolculukları ile uzak kıtalarda, değiş-tokuş veya satın alarak topladıkları egzotik ürünleri, baharatları, kıymetli madenleri, ipekleri ve esirleri ülkelerine götürüp çok yüksek karlara dönüştürmüşlerdir. Ancak bu tür ticaretin riski de büyük olmuştur. Bu tür ticaret, büyük ölçüde denizcilik bilgisi ve becerisi de gerekmektedir.

1.1. TİCARET DÖNEMİ

Birçok ülke bu ticaret döneminde, zenginleşmiştir. Ticari faaliyetlerle ortaya çıkan ilk büyük İngiliz, Fransız ve Hollanda işletmeleri günümüzde çokuluslu işletmelere öncü olmuşlardır. İşletmeler, bu dönemde topluma hâkim olan güç olmuştur.

Ayrıca bankacılık da bu dönemde önem kazanmıştır. Ülke dışı yatırım yapılması bankacılık faaliyetini zorunlu kılmıştır. Bankacılık faaliyeti, kârlı bir iş olarak görülmüştür. Örneğin; Floransa'daki Medici Ailesi, XV. yüzyılda, bankacılıkta önemli girişimlerde bulunmuş ve o dönemde dünyanın değişik bölgelerinde bankalar açmışlardır.

1.1. TİCARET DÖNEMİ

Ticaret dönemi; Afrika, Asya ve Lâtin Amerika'da kolonilerin oluşturulmasıyla, Batı işletmelerine, Japonya ve Çin'de ayrıcalıklar tanınmasıyla sona ermiştir.

İlk büyük ticaret işletmelerine örnek olarak; İngiltere'deki "British India Company", Hollanda'daki "Dutch East India Company" ve "The Hudson's Bay Company" verilebilir.

1.2. SÖMÜRGEÇİLİK DÖNEMİ

Sömürgecilik dönemi; 1850'den, I. Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan döneme verilen addır.

Bu dönemde, coğrafi keşifler artık tamamlanmıştır. Ülkelerin birbirleriyle olan ticari bağları artmıştır. Bu dönemin özelliği; Sanayi Devriminin sonunda büyük işletmelerin ortaya çıkmasıdır.

Sanayi Devrimi, ülke dışında faaliyette bulunan, Avrupa kökenli işletmelerle değişikliğe neden olmuştur. Bu işletmelerin ticari faaliyetlere kaynak olan egzotik mallar, önemini kaybetmiş ve yerlerini, kolay ve ucuz olan sanayi ürünleri almıştır.

Birçok Avrupalı yatırımcı, denizaşırı ülkelere yaptıkları yatırımlar ile büyük risklere katlanmışlardır.

1.2. SÖMÜRGEÇİLİK DÖNEMİ

Dış yatırımlar Batı Avrupa'dan Afrika, Asya ve Amerika'nın gelişmemiş ülkelerine yöneldiği sömürge döneminde, İngiltere'nin yatırımları çok fazladır.

İngiltere'yi, diğer ülkeler izlemiş, Hollanda, Almanya ve Fransa yatırımlar gerçekleştirilmiştir.

Ülkedeki altyapı yatırım azlığı nedeniyle, ABD işletmeleri bu dönemde oldukça pasif bir durumdadır.

Tek istisna olarak silah işletmesi olan Du Pont, Kanada'da bulunan iki barut fabrikasını satın alarak, uluslararası alana girmiştir.

Du Pont örneği, ilk önemli ABD ülke dışı faaliyetini temsil etmiştir.

1.3. AYRICALIKLAR DÖNEMİ

Ayrıcalıklar dönemi, 1914-1945 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemin özelliği, I. ve II. Dünya Savaşlarının, işletmelere yaptığı etkidir.

Çokuluslu işletmeler, I. Dünya Savaşından sonraki yıllarda dış ticareti engelleyici politikaların ortadan kaldırılmasıyla artmıştır.

Sömürgecilik döneminde, dış ülkelere yatırımlarda, tarım ve madencilik yer alırken, ayrıcalıklar döneminde otomobil sanayinde, dış ülkelere yapılan yatırımlar önem kazanmıştır.

İngiltere’de, Fransa’da ve Almanya’da otomobil üretimi yapan ilk işletme “General Motors” olmuştur.

1.3. AYRICALIKLAR DÖNEMİ

Bu dönemde, uluslararası işletmeleri etkileyen iki önemli olay olmuştur. Birincisi, 1929 yılındaki büyük dünya buhranıdır. Batı ülkeleri, bu krizden çok etkilendiler.

İşsizliğin artması ve üretilen malların elde kalması, işletmeleri krize soktu. Bu durum, Avrupa ve ABD'nin diğer ülkelerdeki gücünün azalmasında önemli rol oynamıştır. Yüksek ücretli batılı yönetici ve teknik elemanların yerine; Asyalı, Afrikalı ve Latin Amerikalılar tercih edilmiştir.

Ayrıcalıklar döneminde, uluslararası işletmelerin faaliyetlerini etkileyen ikinci önemli olay; Avrupa'da, Dünya Savaşının sonunda çeşitli bölgelerin istila edilmesidir. Almanya'nın işgali, işletmelerin düşman işgali altında kalmasına sebep olmuştur.

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Bu dönem II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle başlamıştır. I. ve II. Dünya Savaşının etkisiyle 20. yüzyılın ilk yarısında, çokuluslu işletmeler toparlanmaya başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşının sonucunda, siyasal liderler değişmiştir. Ülkeler arasındaki Soğuk Savaş, siyasal ve ekonomik kutuplaşmalara yol açmıştır. Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi, çokuluslu işletmelerin fazla olduğu ülkelerde, Batı kökenli işletmeler ve buralarda çalışan personel davetsiz misafir sayılmaya başlanmıştır.

Bu ülkeler, savaşlardan önce yabancılara bağlı olup, savaştan sonra, yeni bağımsız ülkeler olarak ortaya çıkmışlardır. Bu yeni ve bağımsız ülkelerin çoğu, halen Batılı ülkeler yatırımlarını tercih etmektedirler.

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Uluslararası dönem, işletmeler için küresel bir genişleme dönemi olmuştur. 1945-1970 yılları arasında işletmeler, yeni pazarlar ve üretici güçler aramaya başladığından dolayı bu döneme “Global İşletme Yılları” denilmiştir.

1970’li yıllarda, kaynak ve enerji konularında daha etkili ve tedbirli davranan Avrupa ve Japon işletmeleri, ABD işletmelerine göre büyük üstünlük sağlamışlardır.

Avrupa ve Japon işletmeleri, ellerindeki kaynakları değerlendirme ve geliştirmek yoluyla gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımlarda, ABD işletmelerinin yerini almışlardır. Bu nedenle, 1970’li yıllarda ABD işletmelerinin egemenliğini sona erdiren nedenlerden biri; kaynak kıtlığıdır.

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Bu dönemde, uluslararası işletmelerin faaliyet alanları artmıştır. Uluslararası üretim, hizmet işletmeleri, reklam ajansları, bankalar, danışmanlık işletmeleri, bilgisayar ve yazılım işletmeleri gibi çok çeşitli alanlara genişlemiştir.

Teknoloji transferlerinin arttığı ve rekabetin şiddetlendiği 1980'li yıllarda; uluslararası işletme yöneticileri, kültürel farklılıkları daha fazla dikkate almış ve uluslararası işletmecilik faaliyetlerini buna göre yürütmüşlerdir. Uluslararası dönem, halen sürmektedir.

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Tablo: Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılımı
(Milyon \$)

Ülke	2013	2014	2015	2016	2017	Ocak- Ekim	
						2017	2018
AB Ülkeleri	5.371	5.329	7.015	3.783	4.809	4.357	3.180
<i>Almanya</i>	1.970	606	355	440	312	248	286
<i>Avusturya</i>	667	31	80	345	320	294	449
<i>Fransa</i>	217	287	165	90	107	104	248
<i>Hollanda</i>	918	2.022	1.184	1.024	1.727	1.562	578
<i>İngiltere</i>	300	1.051	585	974	328	170	364
<i>İtalya</i>	148	488	180	87	128	116	491
<i>Diğer AB Ülkeleri</i>	1.151	844	4.466	823	1.887	1.863	764
Diğer Avrupa Ülkeleri (AB Hariç)	1.686	1.041	968	1.067	118	106	186
Afrika Ülkeleri	221	42	0	0	43	28	1
A.B.D.	326	334	1.619	338	180	141	289
Kanada	16	0	0	70	38	35	0
Orta -Güney Amerika ve Karayipler	1	0	11	0	29	23	32
Asya	2.899	1.886	2.464	2.246	1.701	1.120	1.057
Yakın ve Orta Doğu Ülkeleri	2.286	1.336	1.317	1.358	1.260	703	659
<i>Körfez Ülkeleri</i>	880	364	460	540	252	208	326
<i>Diğer Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri</i>	1.406	954	850	814	1.007	495	329
Diğer Asya Ülkeleri	613	550	1.147	888	441	417	398
Diğer Ülkeler	3	0	0	30	483	459	42
Toplam	10.523	8.632	12.077	7.534	7.401	6.269	4.787

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Tablo: Kuruluş Türlerine Göre Uluslararası Sermayeli Şirketler

	Ocak- Ekim		% Değişim
	2017	2018	
Yeni	4.775	5.903	23,6
İştirak	170	90	-47,1
Şube	47	31	-34,0
Toplam	4.992	6.024	20,7

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Tablo: Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Sektörlere Göre Dağılımı
(Milyon \$)

Sektörler	Ocak-Ekim	
	2017	2018
Tarım, Avcılık , Ormancılık ve Balıkçılık	23	19
Madencilik ve Taşocakçılığı	14	164
İmalat Sanayii	947	1.279
<i>Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı</i>	147	479
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	33	61
<i>Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı</i>	116	225
<i>B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı</i>	35	22
<i>Elektrikli Optik Aletler İmalatı</i>	89	102
<i>Motorlu Kara Taşıtı , Römork ve Yarı-Römork İmalatı</i>	34	96
<i>Diğer İmalat</i>	493	294
Elektrik, Gaz ve Su	354	672
İnşaat	586	179
Toptan ve Perakende Ticaret,	967	507
Oteller ve Lokantalar	47	238
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	1.190	356
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	1.433	931
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	18	48
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	44	64
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet	646	330
Toplam	6.269	4.787

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Tablo: Uluslararası Sermayeli Firmaların Sayılarının Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	1954-2012	2013	2014	2015	2016	2017	Ocak- Ekim		1954-2018/ Ekim
	(Birikimli)						2017	2018	Toplam
Tarım, Avcılık,Ormancılık ve Balıkçılık	516	39	70	47	83	80	67	87	922
Madencilik ve Taşocakçılığı	640	25	17	27	21	28	15	19	777
İmalat Sanayii	5.020	321	379	461	426	432	302	474	7.513
<i>Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı</i>	517	15	13	16	12	16	12	24	613
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	485	17	39	63	70	38	19	36	748
<i>Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı</i>	554	37	48	36	30	28	23	52	785
<i>B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı</i>	423	28	37	28	23	34	21	49	622
<i>Motorlu Kara Taşıtı , Römork ve Yarı-Römork İmalatı</i>	265	10	11	18	19	10	5	13	346
<i>Diğer İmalat</i>	2.776	214	231	300	272	306	222	300	4.399
Elektrik, Gaz ve Su	808	141	141	178	140	129	111	78	1.615
İnşaat	3.051	300	360	491	555	560	445	468	5.785
Toptan ve Perakende Ticaret,	10.992	1.626	2.143	2.378	2.391	2.923	2.291	2.954	25.407
Oteller ve Lokantalar	1.866	83	99	111	134	116	94	170	2.579
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	3.092	396	505	584	569	645	500	548	6.339
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	342	25	12	17	19	15	12	11	441
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	5.342	635	712	958	933	1.074	838	890	10.544
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	1.718	168	232	306	298	372	317	325	3.419
Toplam	33.387	3.759	4.670	5.558	5.569	6.374	4.992	6.024	65.341

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Türkiye’de 1980 ve sonrasındaki yabancı yatırımları teşvik için, mevzuat ve idari yönden tedbirler alınmış ve sonuçta 1980 ve sonrasında yabancı sermaye yatırımlarında artışlar olmuştur.

Türkiye’ye yapılan yabancı sermaye yatırımları, yabancı işletmelerle ortak girişimler (joint venture), lisans ve know-how sözleşmeleri her geçen yıl artarak, ilerlemiştir.

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Tablo: Yıllar İtibariyle Kuruluş Türlerine Göre Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı

Yıl	Yeni	İştirak	Şube	Toplam
1954-2012 (Birikimli)	26.752	5817	818	33.387
2013	3.464	202	93	3.759
2014	4.387	205	78	4.670
2015	5.249	224	85	5.558
2016	5.260	210	99	5.569
2017	6.097	217	60	6.374
2018/Ekim	5.903	90	31	6.024
Genel Toplam	57.112	6.965	1.264	65.341

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Tablo: Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayılarının Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	Ocak- Ekim		1954-2018/ Ekim
	2017	2018	Toplam
Tarım, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	67	87	922
Madencilik ve Taşocakçılığı	15	19	777
İmalat Sanayii	302	474	7.513
<i>Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı</i>	12	24	613
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	19	36	748
<i>Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı</i>	23	52	785
<i>B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı</i>	21	49	622
<i>Motorlu Kara Taşıtı , Römork, Yarı-Römork İm.</i>	5	13	346
<i>Diğer İmalat</i>	222	300	4.399
Elektrik, Gaz ve Su	111	78	1.615
İnşaat	445	468	5.785
Toptan ve Perakende Ticaret,	2.291	2.954	25.407
Oteller ve Lokantalar	94	170	2.579
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	500	548	6.339
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	12	11	441
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	838	890	10.544
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	317	325	3.419
Toplam	4.992	6.024	65.341

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Tablo: Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısının Ülkelere Göre Dağılımı

Ülkeler	Ocak- Ekim		1954-2018/ Ekim
	2017	2018	Toplam
AB Ülkeleri	758	565	23.174
<i>Almanya</i>	242	181	7.322
<i>Hollanda</i>	93	67	2.875
<i>İngiltere</i>	79	45	3.132
<i>İtalya</i>	40	29	1.451
<i>Diğer AB Ülkeleri</i>	304	243	8.394
Diğer Avrupa Ülkeleri (AB Hariç)	316	247	5.564
Afrika Ülkeleri	397	458	3.025
Kuzey Amerika	93	82	2.289
<i>A.B.D.</i>	66	52	1.862
<i>Kanada</i>	27	30	427
Orta ve Güney Amerika, Karayipler	13	27	298
Yakın ve Orta Doğu Ülkeleri	3.023	4.284	25.838
Diğer Asya	374	351	4.611
<i>Çin Halk Cum.</i>	81	70	1.006
<i>Güney Kore Cum.</i>	24	5	343
<i>Diğer</i>	269	276	3.262
Diğer Ülkeler	18	10	542
Toplam	4.992	6.024	65.341

1.4. ULUSLARARASI DÖNEM

Tablo: Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayılarının İllere Göre Dağılımı

İl	Şirket Sayısı (1954-2018/Ekim)
İSTANBUL	40.007
ANTALYA	5.534
ANKARA	3.153
İZMİR	2.645
MERSİN	2.393
GAZİANTEP	1.979
MUĞLA	1.693
HATAY	1.308
BURSA	710
AYDIN	687
Diğer İller	5.232
Toplam	65.341

ÖRNEK OLAY

Instrument Specialists, Inc

Firma, diz ve diğer eklem yerlerinde sorun yaşayan hastaların artroskopi ameliyatını gerçekleştirmek için birçok sayıda teknik ve araç geliştirmiştir.

Firmanın satışlarının %35'i ulusal kaynaklardan oluşmaktadır. Instrument Specialist firmasının, bilinen 15 patentli ürünü bulunmaktadır.

Firma ileri teknoloji kullanarak, ortopedi ameliyatlarında inovatif ve kaliteli ürünler kullandığından dolayı dünya genelinde tanınan bir marka olmuştur.

ÖRNEK OLAY

Instrument Specialists, Inc

Firma başarısını, gelişmiş ülkelerdeki hastane, doktor ve dağıtımçılarına borçludur. Kurduğu iş ilişkileri ile sürekli gelişen ve devamlılık gösteren bir yapısı vardır.

Firma sahibinin, işletmesini uluslararası bir duruma getirmesinde Avrupa'da bulunan doktorlarla olan iş ilişkileri ve bağlantıları ile hızlanmıştır.

Instrument Specialist ürettiği ürünleri, Avrupa ve ilkelere 22 dağıtıcı ile iş birliği sağlayarak ulaştırmaktadır. Dağıtıcı firmaların, hastane ve doktorlara farklı medikal ürünleri ulaştıran küçük firmalardan olmasını önemsemektedir.

ÖRNEK OLAY

Instrument Specialists, Inc

İşletmenin uluslararası başarısı aşağıdaki hususlardan kaynaklanmaktadır:

- Yüksek kaliteli araç ve teknikleri piyasanın ihtiyacına göre tasarlaması,
- Piyasanın yoğun talebi,
- Firmanın uluslararası bağlantıları,
- Ortopedik ameliyatlara için teknolojik araçların üretiminden dolayı markalaşması ve sektöründe tanınması
- Küçük işletme getirdiği esneklik avantajını kullanabilmesi.

The image features a dynamic, multi-colored smoke or ink diffusion background. The colors transition from blue on the left, through purple, magenta, red, orange, yellow, and green on the right. The word 'TEŞEKKÜRLER' is centered in a bold, white, sans-serif font.

TEŞEKKÜRLER